

ประเภทของภูมิปัญญาด้าน คนตรี วรรณกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญา คำธรรมเรื่องพี่น้องบ่อลูกกัน (นาเคียน ตำบลจอมจันทร์)

กระบวนการ

โอวาทะก่อน กำสอนบทเกล้าข้าพเจ้าจักเล่าไซ้ ปันเรื่องยาดึกาพี่น้อง บ่อดัดเขม่นกันเงินตานั่ง ฟัง แต่เก้าและเหง้า ตามดั่งคำสอนพุทธองค์เจ้าท่านเทศนาว่าไว้ ก็ยอมสืบทาย กำจายยากไว้ ร้อนลวก ไหมเงินทอง เต็มว่ามีทรัพย์มากมายถมตอง ก็มีเขื่องป่องหื้อตกต่ำได้ คืดจำนั้นเหย

เตี้ยงจำใกล้ ๆ เหมือนจายคาเฮียนนั้นเล่า ไผ่บ่อหั่น ตักวันคำเจ้า มันบ่อขาดเสี่ยงปุดไปเพียบ ย่าพี่น้อง อย่าได้สงสัย ร้อนเหลือกว่าไฟอันใสส่องแจ้ง คืดจำนั้นหนามันหามาแล้ง เหมือนปวกเอาดิน ปอกไม้ ก็ปากันขขึ้นไปปอกไว้ตามกิ่งต้นลำบน ก็ดหาง่ายล้ำของบ่มีผล เพราะหัวใจคนมีดคำกำเศร้า ตามคำสอนพุทธองค์เจ้าท่านเทศนาว่าไว้ ปะละกุศล ทนเอายากไว้ บ่ใจง่ายได้สักกำ เพราะเหตุนี้และ กวนดื้อจ้อกำ ต้มออกในธรรมพุทธองค์เจ้า ตามเทศนาว่าไว้เพียบอย่าจะกุลหื้อสุนกำเศร้า ก็เพียบเหมือนเอา หัวพลอยและเพชร ไปขว้างตุ้มเสีย หื้อเสี่ยงสำเร็จมาต่อแต่อันตองแดง

ปี ๆ น้อง ๆ เหลือกว่าเป็กแสงกวนนับยาแยงของหายากไว้ ผุ่งทรัพย์สิ่งของเงินทองบาทได้ กันไผ่คนใดจังก้า บ่ว่าสิ่งสังตั้งจ้างและมำก็หาง่ายได้นานา ญาติพี่น้องเปือนป่องวงศสา จักหาไหนมาแล้ว มันจักได้ กวนดื้อรักกันตักวันใจมีสิ่งใด ๆ ยิ่งน้อม จินปลาอาหาร คาวหวานพริ้วพร้อม กวนดื้อยื่นต่อนไป มา เป็กสากกลางด้านเจ็บสังเป็นสัง มันมีหลายจันตั้งการหนักเบา จ่วยกำแม่นับจนสังอันใดล่วงล้ำอย่าหื้อ แผลกเส้นโบราณ

ปี ๆ น้อง ๆ ลูก ๆ หลาน ๆ เมื่อบ่สำราญเจ็บเป็นเมื่อไซ้ กวนดื้อรักษากัน หกเหนือวังได้ การ สิ่งใดคิดจ้องคิดปีกันน้องกันกวนปองจิต ยามเมื่อเกี่ยวข้องไฟยา เมื่อเจ็บปวดเนื้อ พะจวนอดตา ได้หันอว อามานั่งใกล้ ความตักโสกาโลกาเมื่อไซ้ ต้นผู่หวัดไอเสียตอง กันว่าได้หันกัน กันว่าได้หันหน้าปี หน้าน้องก็เหลือว่าอันกินยา

ปี ๆ น้อง ๆ ขึ้นสู่ลงหา หลาน ๆ อา ๆ ปู่ ลุง ย่า ป้า กันถูกโล่งกันงามกับตำหน้า ไผ่จักนิทนตา ว่าร้ายก็ยอมย่ำเกรงไปตักเขตค่าย บ่อว่าเผ่าผู้คน คนก็กล้งเดชฤทธิ์ บ่ออาดพระจนผู่หมู่จนคน ก็กลัวก็ห ย้าน กันบ่อดัดกัน สิบชาวจาวบ้าน ก็ยอมนิทนว่าร้ายเพียบไปเหมือนกัน นักเลงเล่นพ่ายก็คอยแต่อันจัก โกง เอาชนพี่น้องเอาแ้วจำโป่งบ่อ เป็นมงคลหาผลบ่อได้

ปีกันน้องกัน กำสอนกำใหม่บ่อกวนเอาไปเล่าร้าย เกียดแล้วกวนเป้งกันแสงแตกจ้ามก็กวนแต่ง หื้องามดี เก้าอดสิบเพี้ยนเหนือแนวไม้ดี อย่าหื้อเสียที ปีน้องจาวบ้าน ปีกันน้องกันก่อจำปากด้านตามกำ โบราณว่าไว้ ส่วนว่าเปิดตั้งก็คือโบไม้ ก็ใครเปล่าหื้อเป็นคน ปี ๆ น้อง ๆ ไปมาสะสนสุขในเมืองคน ก็มี เท้า

ปีกันน้องกันข้ามจู้เป็นการบ่ดีแต่ตก พากาก็เป็นก็ดจกักันกัข้าเสียเสียหน้าตวยไป หื้อก็ดดี เตอะ อย่าได้สงสัย กันไผ่คนไคยังบ่แจ่มแจ้ง หื้อฟังกำสอน อันพรพระเตดแสงสอนสัตว์ในลุ่มฟ้า ปีกันน้องกัน กูมิงตอบด้าก็ฮ้อนลวกไหม้เงินคำ ในข้อหนึ่งนั้นตั้งบาปและกรรมก็ไล่ตวยตันพะจำหื้อห้อง ปีกันน้องกัน กันยังถูกต้องตามกองกรรมว่าไว้ ย่อมสุขะเสมอ บ่ตักยากไร้ หิหาได้เงินทอง หน้าบุญก็กำ อันหนึ่งอันสองเพราะว่าพวกกองกำสอน พระเจ้ากันบ่ถูกกันหลานหลนลูกเต้า ปูลุงอวอและน้ำ ก็ยอมท้ามเสียหนีพานจันฟ้า เพราะกำบาปกล้าปาวาย เตมีสิ่งทรัพย์ก็มักสิบหาย เลี้ยงวัวเลี้ยงควายบ่หลายแผ่กว้าง เพราะวาบาปกรรมตวยตันแสงสร้าง เหมือนสุรยังอยู่ฟ้ากับตั้งพระวันแสงวัน วาบว่าจุ่มโรคหล้าจุ่มปู เพราะอากาศไผ่ผูกเวรราหู หื้อก็ดกอดดู บ่ใจขี้ขี้ บ่ใจไผ่ไหน คนใดสักผู้ก็สามนางงามป็น้อง ผิดกันเถียงกัน เตยคนันทั่วต้องก็เลยเอาคาดต้องกันไป เราเป็นมนุษย์อย่าได้สงสัยร้ายไคไค โอคไปดั่งอัน

ปีกันน้องกัน อย่าได้ก็ดสันแน่ว่าทางไคล่งล้า ปีกันน้องกันเหมือนฟ้าพันน้ำ บ่หันขาดไคร้อยพัน ปี ๆ น้อง ๆ บ่ตายเสียกันจักมาตัดบันไหนจักขาดได้ ปีกันน้องกันอันเดียวไกลไกล แน่นว่าทางไคล่งล้าตางหนึ่งเป็นไฟตางหนึ่งเป็นน้ำ ก้อยอดหื้อหื้อดบ่เย็นอย่าได้กันเตอะ ดั่งไคกับเหนผูกกรรมและเวรไปหลายหลิบด้าน เราจักเป้งไผ่ ป็น้องจาวบ้านจักเหมือนอวอป็น้อง เมื่อเจ็บเมื่อเป็นจักไปเรียกร้อง เอาฝูงเปือนบ้านมาตัน บ่เหมือนเราและปีกันน้องกัน เมื่อคินเมื่อวันเป้งกันก็ไค เตมีว่าตีตาย ก็คงนังให้ รำรำไรชะชั้น

คนอื่นคนไกลหากมีเป็นจันบ่อเหมือนดั่งอันวงศัโย พ่องก็ว่ารักแต่รักนอกใจ อันเป็นวงศัโยสีต่านั่งเฝ้า จนบ่ละเสีย แรงกายคาบเข้า เพราะใจมีวมาโศกตัก ฝูงเรียกและก้านก็ดบ่บ่อดูก น้ำเนตรย้อยหน้าไคล่ง คนอื่นนั้นแหละบ่บ่อเป็นสัง ไคร่หัวเหิดดั่งบ่ตักโศกเศร้า เหตุนี้และหนาวงศัสาเครือเก้าหื้อก้อยองเอาเคะค้อย หากผิดเถียงกันแต่เล็กและน่อยก็กว่นว่าอันหายไป ปี ๆ น้อง ๆ บ่กว่นเสียใจหม่นมาหม่นไปอย่าไคย่องย่าน ตุมเสียป็น้องจักเอาจาวบ้านมาเป็นวงศัวารป็น้อง ก็เพียบเหมือนกันจกใส่ในตองมาเผยเปิดหื้อคนดู อีกข้อหนึ่งนั้นเหมือนไขประตู่ หื้อขโมยดูเงินคำ เสื้อผ้า

ปีกันน้องกัน อวอน้ำป่า เพียบเหมือนโปกาสั่งทรัพย์ กวนดริษาดิเตแต่ดัก ของหายากไคเต็มที เงินคำสิ่งทรัพย์เต็มมเอาบ่มี กันวิชาดิหาไหนบ่ได้ ป็น้องวงศัสาจักหาหนือได้ เหมือนดั่งคำในจางม้า เตมีว่าไปเถิดตักดอกฟ้า บ่เหมือนเปือนหน้าวงศัโย หื้อก็ดดูเตอะ จะเอาตีไหน ป็น้องวงศัโยของหาบ่ได้ เตมีเอาไปไหนเมืองไคไกลไกล พระเตดแดนไคเตดตวงกันว่าไคทันบ้านเดียวเปือนป่องก็ใจจันสู้อยูยาน เพราะเหตุนี้และ

ปีกันน้องกันหื้อลำเป้งตันไปหลายลิมข้อ ผ่อเจ็กและจันกุลาเขตหื้อมาอยู่เมืองเราป่าเลื้อ เอากันเป็นกันไปแอ่วผ่อเตอะ เจือจาติไผ่มันจาวไคจาวนั้นพร้อมเพรียงด้วยกัน จาดไผ่จาดมันอยู่เป็นหมู่ ต่อม เราพี่น้องกันบ่กว่นคิดก้อม หื้อก็ดไปยวขอบฟ้า ลูก ๆ หลาน ๆ ปูลุงและน้ำ บ่กว่นแตกอา่เพตา ปี ๆ น้อง ๆ จันสู่ลงหา หลาน ๆ อา ๆ ไปมาแอ่วเต้า ตามออกกำสอนพุทธรงค์เจ้าก็ว่ามีบุญเท่าฟ้า

กันผิดเถียงกัน กูมิงตอบด้า จำปากกล้าตือเวน อยู่บ่วุฒิมักเจ็บมักเป็น ส่วนความจุ่มเย็นก็หาบ่ได้ ริเข้าหาของเงินทองร้อนไหม้ สิบหายตวยไปกู่เจือ เพราะทเวดาจักมาผักผี้ ก็หาบ่ได้สักองศา มีแต่ผดัยักษ์พงพายผิหงษ์ จักมาชุกขงค้ป็นคนร้อนไหม้ บิดเจ็บบิดเป็นบิดเหน้อยบิดไข้ เพราะผิพงไพราก

จัก เอาผีตายโหงและผีผดัยกมาคิรำหื้อเป็นไฟ อันหมอมือดักผีเขียนผิดใจเพราะว่าวงศัไยบ่อปอถูกต้อง แล้วไปจักผินา ๆ ต่างท้องถิ่นมาเบียดคิชะไซ้ บิดหนึ่งก็หาเทียนงามดอกไม้ กับสวดยหมากด้วยปุงาม สุมมาตามเหล้าแล้วอมมือสานไหว้วอวานตานผิปปุ่ฆ่าเผ่าขออย่าไปถื้อลูกแบ่งลูกเต้า แล้วก็อวนวานชะไซ้ แม้นผิดใจกันขอยกโตคิให้เอาขันยั้นไหว้สุมมา เพราะเหตุนี้แหละ บ่กวนลาสา หลาน ๆ อา ๆ พ่อลุงแม่ป้า กวนพู้จักกันเจ้า ๆ ข้า ๆ ไป ๆ มา ๆ ปากบ่อกวนพู้จักกัน เจ้า ๆ ข้า ๆ ลูก ๆ หลาน ๆ ปี่ ๆ น่อง ๆ แดมว่าเจียดข้องเปื่องใด บ่กวนม้ามักคิมไว้ในใจ แล้วไปหายไป แป้งใจขึ้นกว้าง

อดสั้มกันหวาน อดก้านเวียกสร้าง ก็มีเงินคำจ่ายใจ ปี่กันน่องกันเกียดสังอดไว้ เป็งกันก็ได้ป็นอัน อับจนใหญ่่น้อยก้อยล่นหากันเมื่อคินเมื่อวันจ่วยการเวียกสร้าง กันปี่น่องหลายจุมสายเรากว้าง เป็นกิลือไปตัวต๋อง คนนั้นเป็นหลานคนนั้นเป็นน่อง คนนั้นเป็นป้าอาหมัน จุกุลเป็นนักรักแบ่งกัน ฟิงป็นวงศัสาเป็นกว้าง กันลูกโล่งกัน เขากงอวดอ้าง ฝั่บ่อตื้อบางตำจำ

กันว่าลูกหลาน อาวอาและน้ำ ไปแอ่วเล่าหน้าคนฟังเหมือนกันนั้นแหละ เปิดเสื้อหันหลัง เต็มว่าคนฟังเขาที่ว้าไป ปี่กันน่องกันเล่าขวัญเหนือใต้ เป็นกิดูแคลนเต๋ยมซ้ำ กวนอดเอากัน กูล้ามึงล้า หื้ออดกำสร้างกันไป เกียดนักรเสียนักจักไปสงสัย จี๊ฝอยกับไฟ เต้าใดก็ไหม้ อันไฟก้องหลวงเอาฝอยมาใกล้ เต็มว่าเท่าใดก็ซ้ำ กันว่าไฟลูกก็ต้องเอาน้ำมาหคหล่อหื้อดับเย็น ปี่ ๆ น่อง ๆ บ่กวนหื้อเป็นฝังกรรมและเวร เว้นเสียอย่างฮื้อก็คิดในใจ ผิยบไปปิดบังเขียนเสียยังดี มันไม๊ แขงตักดีเหล็กบ้าง แล้วเขนใจก็ป็น มีคได้พันทน หัวใจมนุษย์โลกหล้า สะโกนกันเอากันดั่งอัน คงฆ่ากันตายทุกวัน จัน ๆ วันร้อนอย่างนั้น

ปี่กันน่องกันหื้อคิดเรียบร้อย เกียดนักเกียดน้อยสันใด ถ้อยหลู้ผัดจ้อยจูงคิดในใจ ถ้าไปเหลือไปหื้อก็คิดฮอดด้วยบ่อขาดเสือกันเหมือนกับถั่วย จูงคิดตวยสออดวัด อีกข้อพระการ เปือบไปอย่างนก อันเป็นหมู่ต้อมกันไป คือนกจอกฟ้าเป็นหลายไหลก็ปากันไป แป้งรังย่อนห้อย บ่อแตกเสือกันตังใหญ่ตังน้อย ก็ แป้งรังยวักงังไม้ ก็บินเขาสะไซ้เป็นหมู่เต้าไฟมัน จะกุลหมุ่นก ก็ยังรักกัน คนเราตังวัน ต้องคิดดั่งอัน เต็มว่ามีสังตักยาก กันลูกไฟเมี่ยมันปี่น่อง ต่างพากันบินเขาเกินเลียงต๋อง ก็ป็นหมู่เต้าบินไป ต่างตัวต่างเปาะไฟ บ่อเผื่อไฟจูงหื้อคิดไปดั่งนกจอกน้อย บ่อเผื่อเหลือไฟเล็งใด สักน้อยต่างตัวบินไป เลียงต๋องยังคิดเอากันเป็นปี่ป็นน่องยังคิดเอากันเป็นหมู่เต้าบินไป เราป็นมนุษย์ก็จูงเข้าใจ ก้อย ๆ เลียงกันไป ผัวเมียลูกเต้า หื้อฟังกาสอนพุทธองค์เจ้าอย่าไปกิดเบาดังจั่ว ผอมมือของเราก็มืสับนิ้วยังบ่อเต้าอันลักอัน สันยาวใหญ่น้อยยังบ่อเต้ากัน ทุกวันจัน ๆ จูงรำเป็งคันดั่งนี้

ปี่กันน่องกันบ่อคิดถ้วนถึ ก็คงว่าอันเป็นไป โบราณว่าไว้บ่อถ่าสงสัย ตายกันภายในก็ได้เต้าอี่ ปี่กันน่องกันอย่าไปจู้จี้ ผู้มีบี่มีก็แล้วน้ำอกน้ำใจ อย่าได้บ้างแบ้วหื้อหมั่นต๋องเต้าไปมา เต็มบ่อมีจิ้นเลียดเนื้อปู้ปลา หมั่นไปหมั่นมาหากันก็ได้ จัน ๆ ปลา ๆ อาหารเลียงไส้ป็นของยินดินอกเนื้อ เต็มบ่อมีสังสิ่งใดลักเจื้อ ก็กวนว่าอันไปมากันว่ามีจิ้นแต่งไปแอ่วหาเขา จ่างนินทาหาว่าเต้าปล้าปั้ง แมวฝกกันหน ย่อมฝกอยู่หึ่ง ก็ป็นความดีแต่ตัก แม้นบ่อมีสังไปมาฝกตักก็ซ้ำว่าอันแควนดี ป้า ๆ จัน ๆ จูงคิดดีหลีป็นของบ่อดี จ่างคั่นออกอู้ เมื่อป็นกันกินกินชอบสูเมื่อจำมิงญผดจ่าย เราว่าของดีจ่างกับป็นร้าย บ่อว่าลูกอ้ายหลายจาย จ่างเก็บออกคั่นปากป็นใจหลายไปมาบ่อคายดีเหลือกว่าหื้อ

ปีกันน้องกันไปมาเยือนยื้อ มีดินมีจ้วยกำ อันป่ากับหลานดำข้าวตักน้ำ ก็กวตแต่งสร้างแปงคาอีก
ข้อหนึ่งนั้น เข้าออกวัดสา เถิงปีใหม่มากวตแต่งเต็นน้ำอบน้ำหอม พร้อมกับขันข้าว ยกยอดานบ่อละ แม่
ป่าน้ำอา อย่าปะมาติะ ก่อนยกขึ้นหื้อยอดาน ปูลุงก็แล้ว กวนรักลูกหลาน และสิ่งใดมีเลือกเขาก็ได้ ปีกัน
น้องกันบ่อกายบ่อกิล ก็เสียวสียปีน้องกันเจ็บเป็นสังจาวบ้านเปลี่ยนเปลื้องเขามาแอ่วเอื่อมคใจ กันมา
รอดแล้วก็นั่งไกล ๆ ว่าเป็นอันใดตามเสียวแต่อัน ปีกันน้องกันนั่งเรียงเอี่ยมข้าง ก็ก็ช่วยกันถึชั้น ยานเกีย
ผญาไดยานนั้นก็ป็นอื่นหื้อพูน ๆ ปี ๆ น้อง ๆ กันบ่อดียวหาอันจนสังจามาจักหาเปลี่ยนบ้าน เมียบจัวควาย
หายก็มีหลายถ้วน ตามอาตญาคานปาวร้อง กันแก่บ้านดีกะลกและก้องเมื่อโจนย่องควาเอาไป ควายเซาะ
หุ่น เซาะเพ่ตามเรื่องกฎหมาย พร่องไปบ่อดายเซาะเหนือเซาะใต้

ปีกันน้องกันบ่อกาไกลใกล้ก็ตวยรอยไปบ่องฮ้าย กันปะใส่โจร และคนผู้ร้าย เอาตายว่าอันเป็น
แดน ปี ๆ น้อง ๆ เหลือกว่าเงินแสนอันคนต่างแดนไว้ใจบ่ได้ อาวสูงสั่งสอน กวนนั่งไกล ๆ หื้อลำเปิง
ไปถึชั้น ปอมีสั่งเหมือนเจือเคือเผ่าจัน อย่าดัดขาดบั้นกันเลย กันเกียดเมื่อเจ้า เมื่อคำหื้อเหย อย่าสืบไปเลย
หลายวันล่องปุ่น ปีหลายน้องหลายแห่นป่าแห่นสัน จนมานเตบ่อแบ้ เต็นจ้างเข้าสวน ก็ช่วยกันแต่ก้อง
ปายเข้าคงไฟ โอวติะเรื่องนี้ ขอย่าสงสย พร้าเหมือนดังไฟตามไว้ส่องหน้า บ่อใจว่าตัวฝ่ายเผื่องบ่อิงข้า
สอนคนใดนั้น บ่อเป็นกำสอน ก่อนกำกำวี้ ตวยเสียวคนฟัง ขอบุญกุศลจากนี้ จาคหน้าบ่อนผาณา
อย่างนี้ ปัญญาทะนัง ขอนำจักจี้ในพบปากหน้า ขอมิเจิญเจ่านาริ เจ้าจิดอกเอื่องเผ็ง นั่งโด้งโก้งปีจจะรณา
ก่อนแหละนายเหย.....

ประโยชน์ที่ท้องถิ่นได้รับ

1. เป็นคำสอนพี่น้องให้รักกันไว้
2. เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในเรื่อง คนตรี วรรณกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นบ้านนาเคียน
3. เป็นการสืบทอด วรรณกรรมท้องถิ่นให้แก่รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป
4. เป็นการชี้ให้เห็นความไม่ดี หรือข้อเสียของการทะเลาะ เบาะแว้ง ผิดพ้องหมองใจกันในหมู่ญาติพี่น้อง
5. แสดงให้เห็นถึงข้อดีของการอยู่ด้วยกันด้วยความรักใคร่ ประองคองกันหมู่เครือญาติ พี่น้อง
6. เป็นการเปรียบเทียบระหว่างญาติของตนเองกับผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติ ซึ่งจะหาความจริงใจได้ยากมาก

แหล่งข้อมูล

พ่ออุ้ยไชยวงศ์ จันทรบุรณ อายุ 79 ปี

บ้านเลขที่ 1 หมู่ 2 บ้านนาเคียน ตำบลจอมจันทร์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน